

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата економічних наук, доцента, доцента кафедри економіки,
менеджменту та комерційної діяльності
Андрощук Ілони Олександрівни
на дисертаційну роботу
Голбаноса Сергія Сергійовича
**«МІГРАЦІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ МОЛОДІ ТА МЕХАНІЗМ ЇЇ
РЕГУЛЮВАННЯ В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ»**, що
подається на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 Економіка

1. Актуальність теми та її науково-практична значущість.

Дисертаційна робота Сергія Сергійовича Голбаноса присвячена вирішенню актуальної наукової проблеми – розробленню теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо формування механізму гнучкого регулювання міграційної мобільності молоді в контексті забезпечення національної безпеки України. Актуальність теми зумовлена тим, що в умовах повномасштабної війни та відкритості європейських ринків праці відбувається трансформація міграційних процесів – від тимчасових переміщень до довгострокової зовнішньої міграції з ознаками незворотності, що створює суттєві загрози для збереження людського капіталу, демографічної стійкості та економічного відновлення держави. За таких умов традиційні адміністративні підходи до регулювання міграції втрачають ефективність, що обумовлює необхідність формування нових інструментів гнучкого регулювання, орієнтованих на узгодження інтересів держави та молоді. Отже, тема дисертаційної роботи є своєчасною, актуальною та має вагомим наукове і практичне значення.

2. Аналіз наукових здобутків та результатів за розділами.

У першому розділі дисертаційної роботи розкрито генезис наукової думки та поглиблено теоретико-методологічні основи регулювання міграційної мобільності. Набуло подальшого розвитку сутнісне трактування міграційної мобільності молоді, яку визначено як складний процес, що

поєднує просторово-часові характеристики переміщень із внутрішніми трансформаціями особистості (стор. 28-35).

Важливим здобутком автора є удосконалення ризико-орієнтованого підходу під час визначення міграційних детермінант національної безпеки за різними сферами життєдіяльності суспільства і рівнями управління (стор. 58, табл. 1.5), що дозволило ідентифікувати загрози у тріаді: «соціальна вразливість» – «невпевненість» – «нестабільність». Крім того, удосконалено науково-методичні основи регулювання, де обґрунтовано концепцію механізму як «захищеного простору можливостей», що базується на балансі безпекового та розвивального контурів. Слід відзначити як позитивний крок запровадження «контурного підходу», відповідно до якого механізм регулювання структурується як система взаємопов'язаних рівнів впливу.

У другому розділі автором проведено ґрунтовний аналіз, у ході якого визначено та систематизовано глобальні та національні виклики міграційної мобільності, їх наслідки для безпеки України. Зокрема, науково обґрунтовано виникнення ефекту «подвійного демографічного удару» (стор. 94-96), що полягає у втраті репродуктивного та інтелектуально-трудоного потенціалу.

Автор вдало використав дані Євростату та результати соціологічних досліджень (п. 2.1, 2.2). На основі оцінювання чинників формування мобільності доведено трансформацію пріоритетів молоді від безпекового імперативу до моделі раціонального життєвого вибору (стор. 107-122).

Шляхом аналізу визначено слабку ефективність наявних механізмів регулювання молодіжної міграції, зокрема низьку дієвість регіональних програм (стор. 138, табл. 2.6), що дозволило автору обґрунтувати необхідність переходу до парадигми гнучкого регулювання.

У третьому розділі удосконалено концептуальну парадигму регулювання міграційної мобільності (п. 3.1, стор. 145-161), де фокус зміщено на управління мотивацією міграційної поведінки та «циркуляцію інтелекту». Ключовим науковим результатом є розроблення науково-методичного підходу до формування організаційно-економічного механізму регулювання міграційної

мобільності молоді (стор. 167). Функціонування механізму базується на триконтурній моделі управління (безпековий, економічний, соціальний контури) та передбачає використання диференційованих стратегій: «Утримання», «Циркуляція», «Віртуальна участь». Заслужують на увагу запропоновані цифрові, економічні та соціальні інструменти, спрямовані на формування конкурентного середовища розвитку молоді. Для підвищення ефективності механізму удосконалено засади соціального партнерства (стор. 184-196), що передбачає поєднання інституційно-програмного та проєктно-мережевого підходів.

3. Практична цінність та впровадження результатів.

Практична значущість роботи полягає у формуванні системного та багаторівневого інструментарію регулювання міграційної мобільності молоді, що охоплює цифрові, фінансово-економічні, організаційні та інституційні механізми впливу. Зокрема, автором обґрунтовано доцільність впровадження цифрових сервісів е-резидентства, які забезпечують підтримку економічної та професійної взаємодії молоді з національною економікою незалежно від місця її перебування, а також фінансових інструментів, таких як програми типу «Оселя+», спрямованих на стимулювання повернення, закріплення та економічної активізації молодих громадян.

Запропонований інструментарій дозволяє забезпечити принциповий перехід від традиційних адміністративних обмежувальних заходів до політики формування конкурентних переваг національного соціально-економічного середовища, зокрема, про створення сприятливих умов для самореалізації молоді, розвитку підприємницької активності, підвищення якості життя та формування довгострокових мотивацій залишатися або повертатися в Україну. Важливо, що ці інструменти мають диференційований характер і можуть бути адаптовані до різних груп молоді: як тих, що перебувають в Україні, так і тих, хто тимчасово або тривало знаходиться за кордоном.

Практичне значення результатів також полягає у можливості їх використання органами державної влади та місцевого самоврядування при

розробленні стратегій регіонального розвитку, програм зайнятості, молодіжної політики та заходів повоєнного відновлення. Запропоновані підходи можуть бути інтегровані у діяльність інституцій розвитку, освітніх закладів та бізнес-середовища, сприяючи формуванню ефективної системи соціального партнерства.

У контексті забезпечення національної безпеки запропоновані рішення дозволяють розглядати міграційні процеси не лише як загрозу, але і як керований ресурс розвитку, який може бути використаний для відновлення економіки, посилення інноваційного потенціалу та збереження людського капіталу України.

Ефективність та значущість розробок здобувача підтверджується їх впровадженням у діяльність таких установ та організацій: виконавчих органів Кропивницької міської ради (довідка № 134/1/21 від 10.04.2026 р.) - при розробленні заходів щодо стабілізації кадрового потенціалу міста та формування умов професійної самореалізації молоді; установи «Агенція регіонального розвитку Кіровоградської області» (довідка № 018 від 24.02.2026 р.) - у процесі планування проєктів розвитку молодіжного підприємництва та розширення програм мікрогрантової підтримки; ТОВ «Машинно-технологічна станція Ятрань» при формуванні кадрових стратегій, спрямованих на підвищення рівня утримання персоналу та зниження міграційних ризиків.

Крім того, теоретичні та методичні результати дослідження використано у діяльності регіональних інституцій розвитку та впроваджено в освітній процес Центральноукраїнського національного технічного університету (довідки № 08-19/14-308 від 03.02.2026 р. та № 08-19/14-306 від 25.02.2026 р.) при викладанні дисциплін «Економіка праці та соціально-трудова відносини», «Соціально-економічний та людський розвиток», «Соціальна відповідальність бізнесу» та інших.

Таким чином, практичні результати дисертації мають стратегічне значення та можуть стати основою для формування нової моделі державної

політики у сфері міграції, орієнтованої на стійкий розвиток та інтеграцію в європейський економічний простір.

4. Повнота відображення результатів дисертації в опублікованих працях.

Основні результати дисертації представлені в 19 наукових публікаціях, зокрема: 5 статей у фахових наукових виданнях України (категорія Б); 1 розділ в колективній монографії (у співавторстві), 13 - в інших виданнях. Наведені публікації відображають основний зміст дисертації.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота викладена на 258 сторінках, у т.ч. основний текст роботи - на 184 сторінках. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 26 таблиць, 40 рисунків, список використаних джерел із 259 найменувань.

6. Окремі дискусійні питання і зауваження:

Проведений ґрунтовний аналіз дисертаційної роботи дає підстави для висловлення деяких зауважень, які носять характер дискусійних та таких, що потребують додаткових уточнень:

1. У першому розділі при дослідженні міграційних детермінант національної безпеки (п. 1.2), автор обґрунтовує ризико-орієнтований підхід та формує тріаду загроз. Разом з тим, робота лише виграла б від акцентування уваги на послідовності імплементації цих результатів у конкретні управлінські рішення, що могло б ще більше посилити прикладний аспект дослідження.

2. При аналізі тенденцій міграційної мобільності молоді (п. 2.1–2.2) здобувачем ґрунтовно опрацьовано масив статистичних та соціологічних даних, що дозволило ідентифікувати низку негативних наслідків для відтворення людського капіталу. Водночас, зважаючи на високу динамічність безпекового середовища, дослідження виграло б від спроби сценарного прогнозування виявлених трендів, що дозволило б додатково обґрунтувати необхідність пропонованих у третьому розділі регуляторних заходів.

3. У підрозділі 3.1 автор обґрунтовує парадигму гнучкого регулювання. Разом з тим, доцільно було б більш ретельно зіставити запропоновані інструменти «циркуляції інтелекту» з існуючими міжнародними підходами, щоб підкреслити специфіку розробок, адаптованих до безпекових викликів України.

4. Запропонований організаційно-економічний механізм регулювання міграційної мобільності молоді (п. 3.2) містить обґрунтовану систему індикаторів оцінювання його ефективності (табл. 3.6, Додаток Е). Разом з тим, для посилення прикладного характеру дослідження було б бажано навести додаткові розрахунки окремих показників за запропонованими векторами ("Утримання", "Циркуляція", "Віртуальна участь"), що дозволило б посилити аргументацію щодо очікуваних результатів від впровадження механізму.

5. У межах концепції "віртуальної участі" (п. 3.2) автор пропонує механізм залучення знань та навичок молоді, що перебуває за кордоном. Водночас, вбачається за доцільне деталізувати економічні методи стимулювання такої форми міграційної мобільності, що дозволило б зміцнити зв'язок молоді з вітчизняним ринком праці та сприяти її подальшому фізичному поверненню

Проте висловлені зауваження не знижують загальної наукової та практичної цінності дисертаційної роботи, оскільки мають переважно дискусійний характер і можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

7. Загальний висновок.

Дисертація Голбаноса Сергія Сергійовича «Міграційна мобільність молоді та механізм її регулювання в контексті національної безпеки» є завершеною науковою працею, виконаною на високому теоретико-методичному рівні. Отримані результати мають суттєву наукову новизну та практичну цінність. Основні наукові результати та пропозиції дослідження належним чином обґрунтовано, опубліковано у наукових фахових статтях та

апробовано на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях. Дисертаційна робота відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанові Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» і може бути подана на розгляд разової спеціалізованої вченої ради для захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 - Економіка (галузь знань 05 - Соціальні та поведінкові науки).

Рецензент:

Кандидат економічних наук,
доцент, доцент кафедри
економіки, менеджменту та
комерційної діяльності

Ілона АНДРОЩУК

Підпис Ілони Андрошук засвідчую:

Проректор з наукової роботи та
міжнародних зв'язків
Центральноукраїнського
національного технічного
університету

Андрій ТИХИЙ

